

ма необхідно: на державному рівні впровадити контрциклічний нагляд за діяльністю банків, моніторити якісні показники рівня капіталізації, контролювати дотримання вимог до нормативів адекватності капіталу банків здійснюваним операціям та застосовувати санкції до порушників. На рівні комерційних банків необхідно забезпечити підвищення якості капіталу, капіталізацію прибутків, активне впровадження ризик-менеджменту, котирування акцій банків на відкритому фінансовому ринку. Реалізація комплексу запропонованих заходів дасть змогу вирішити проблему недостатньої капіталізації комерційного сектору банківської системи України.

Література

1. Марцин В.С. Проблеми і шляхи підвищення капіталізації банківських установ в управлінні капіталом банку / В.С. Марцин // Фінанси України : зб. наук. праць. – 2007. – № 2. – С. 77-88.
2. Криклій А.С. Злиття та поглинання банків: методи оцінки вартості бізнесу та досвід / А.С. Криклій // Економіка і держава : зб. наук. праць. – 2008. – № 10. – С. 6-9.
3. Кириченко О. Банківська система України: виміри системної кризи / О. Кириченко // Економічний часопис – XXI : зб. наук. праць. – 2009. – № 9-10. – С. 7-12.
4. Крамаренко Г.А. Банківська система України в умовах глобалізації: захист національних інтересів, безпека розвитку / Г.А. Крамаренко // Бюлетень міжнародного нобелівського економічного форуму. – 2008. – № 1. – С. 197-206.
5. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи / Ж. Довгань // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – 2009. – № 4. – С. 20-26.
6. Присяжнюк О.П. Регуляторна політика Національного банку України щодо капіталізації банківського сектору України / О.П. Присяжнюк // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби : зб. наук. праць. – 2009. – № 2. – С. 277-284.
7. Корнилюк В.Р. Іноземні банки в Україні: особливості розвитку в період фінансової кризи / В.Р. Корнилюк // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України : зб. наук. праць. – 2010. – № 1. – С. 135-142.
8. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України / В. Міщенко // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – 2008. – № 10. – С. 2-7.
9. Прушківська Е.В. Сучасний стан інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір / Е.В. Прушківська, А.С. Перетятко // Вісник Донецького національного університету : зб. наук. праць. – Сер. В: Економіка і право. – 2009. – № 1. – С. 415-422.
10. Крючкова І.Р. Сучасний стан та шляхи подолання банківської кризи в Україні / І.Р. Крючкова // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – 2008. – № 24. – С. 14-21.
11. Сухотеплий В. Модель банківської системи України з мінімальною кількістю банків / В. Сухотеплий // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – 2008. – № 1. – С. 32-34.
12. Черкашина К. Банківський холдинг: переваги та недоліки для банківського сектору України / К. Черкашина // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – 2009. – № 1. – С. 42-45.
13. Вовчак О.Д. Вплив глобалізаційних процесів на форми та методи реструктуризації банків в Україні / О.Д. Вовчак // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка та право. – 2010. – № 1 (48). – С. 3-9.
14. Відновлення фінансової стійкості банківської системи України: антикризові заходи / За матеріалами круглого столу // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – 2009. – № 5. – С. 3-11.
15. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

Башнянин Г.И., Сидоренко В.А., Люлык М.Б. Докапитализация коммерческого сектора банковской системы как фактор экономического роста

Проанализирован уровень капитализации коммерческого сектора банковской системы Украины, обоснована возможность повторного экономического кризиса, предложены пути повышения уровня капитализации отечественных коммерческих банков.

Ключевые слова: капитализация, коммерческие банки, банковское регулирование, банковский надзор.

Bashnyanyn G.I., Sidorenko V.A. Lyulyk M.B. Additional capitalization of commercial banking sector as a factor of economic growth

The level of capitalization in the commercial sector of the banking system of Ukraine is analyzed, the possibility of repeated economic crisis is reasonably, the ways of increasing the capitalization of domestic commercial banks is proposed.

Keywords: capitalization, commercial banks, banking regulation, banking supervision.

УДК 230.3423:336

Доц. О.Ю. Носов, д-р екон. наук – Львівська КА

ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Досліджено розвиток функцій НБУ в умовах трансформації економіки України, зокрема традиційні функції, їх реальне виконання та ефективність. Проаналізовано спроможність НБУ забезпечувати стабільність грошей. Запропоновано основні напрями зміни функцій НБУ для підвищення стабільності грошової системи в післякризовий період.

Ключові слова: центральні банки, гроші, грошова система, державне регулювання, трансформація економіки.

Вступ. Поглиблення трансформаційних процесів потребує перегляду традиційних функцій НБУ. Напрями діяльності НБУ визначились у процесі ринкових реформ і поступово наповнювались новим змістом відповідно до чергового стану трансформації економіки. Проте в умовах глобальної фінансово-економічної кризи виявились ще не вирішені проблеми в діяльності НБУ. Крім того, в розвинених економіках визначилась тенденція до реформування центральних банків та перегляду їх функцій.

Різні аспекти, пов'язані з дослідженням функцій центральних банків та розвитком монетарної сфери, висвітлено у роботах українських та зарубіжних авторів: Г. Башнянина, А. Гальчинського, А. Грищенко, О. Дзюблюка, О. Козюка, С. Науменкової, М. Савлука, Ф. Мишкіна та ін.

Метою дослідження є аргументація необхідності перегляду функцій НБУ для підвищення стабільності національних грошей в умовах поглибленої трансформації української економіки.

Виклад основного матеріалу. Тривалий період центральні банки вважались спроможними здавати грошовим системам потрібні параметри. Проте результатами надмірних регулятивних заходів був лише короткотривалий ефект, а згодом негативні явища тільки посилювалися. В інших випадках, коли вдавалося регулювати окремі параметри монетарної сфери, не вдавалося досягти її системної стабільності. Центральні банки контролюють процес формування грошової пропозиції та окремих грошових агрегатів. Проте поступово втрачався високий кореляційний зв'язок між зміною пропозиції грошей та очікуваними результатами регулювання. Зростання інфляції в розвинених країнах стало поштовхом до пошуку нових підходів для забезпечення стабільності грошових систем [2].

Періодично висувуються різноманітні проекти з обмеження повноважень центральних банків та їх реформування. В одних випадках пропо-

нується відокремити функції центральних банків в регулюванні грошової бази від функцій контролю над комерційними банками і передати їх новоствореним інститутам, в інших – об'єднувати центральні банки та міністерства фінансів. Якщо в першому випадку наслідком може стати суперництво і втрата координації між різними центрами монетарної влади, то в другому є загроза надмірної монополізації [3].

Організаційна діяльність центральних банків обумовлена особливостями формування їх статутного комітету. В Австралії, Бельгії, Швейцарії поєднуються державна та акціонерна власність банківського капіталу. В США та Італії увесь капітал є акціонерним. Державна власність капіталу центральних банків використовується у Великобританії, Канаді, Німеччині, Росії, Франції. Проте, незважаючи на різну участь держави у формуванні капіталу центральних банків, пріоритетом є заохочення максимально можливої незалежної їх діяльності. Досвід багатьох країн свідчить, що існує обернений зв'язок між рівнем незалежності центральних банків та інфляцією [5, с. 65].

Ступінь незалежності центральних банків значною мірою визначає їх підпорядкованість певній галузі влади. Центральні банки, які за своєю суттю є інститутами державного регулювання економічної сфери, мали б відстоювати державні інтереси. Проте на певному етапі свого розвитку наростають процеси бюрократизації управління, починають стимулювати пошук шляхів самозбереження, підвищення свого авторитету і впливу на всі сфери економічного життя. За таких обставин центральні банки активно відстоюють позицію щодо підвищення незалежності їх діяльності. Проте, одночасно згідно із своєю функціональною визначеністю, центральні банки є провідниками державної економічної політики і змушені реалізувати положення державних економічних програм. Незалежність центральних банків піддається тиску з боку різних кланів та правлячої еліти. Проте у сфері економіки поширеним явищем є присутність представників еліти в різних державних органах і які намагаються там відстоювати свої інтереси. Таким чином, державні органи управління "де-юре" мають відстоювати загальнодержавні інтереси через вплив на центральні банки, проте це "факто" тим чи іншим чином реалізують інтереси певних верств правничого істеблішменту.

Мишкін Ф. наводить докази, які свідчать про недоцільність підвищення незалежності центральних банків та розширення їх функцій [7]:

- не демократично мати монетарну політику, яка впливає майже на кожного в економіці, але контролюється елітною групою і ні перед ким не відповідальна;
- досвід показав, що незалежна діяльність ФРС використовується не завжди успішно й особливо це яскраво виявилось в роки "Великої депресії", коли була провалена його діяльність в ролі кредитора "останньої надії" [8, с. 489];
- незалежність ФРС може спонукати до проведення вузькогосподарського курсу, ніж на досягнення суспільного інтересу;
- нині не існує єдності стосовно того, що безконтрольність ФРС є доброю справою тих, кому подобається її політика, підтримують її незалежність, водночас розчаровані її політикою виступають за обмеження такої незалежності.

Проблеми незалежності в діяльності НБУ є актуальними. Формально, декларована незалежність НБУ встановлювалась під злочинним тиском ек-

спортерів, імпортерів, фінансово-промислових груп, політиків, які намагаються досягти власних інтересів, що сприяло дестабілізації грошового обігу та національної грошової одиниці.

Особливо актуалізувалась проблема діяльності центральних банків в умовах глобальної грошової кризи. Значно посилилась позиція прихильників обмеження незалежності центральних банків, які почали її розглядати як одну з основних передумов дестабілізації фінансових та грошових систем.

Центральні банки мають особливий правовий статус, який покращує функції органів державного управління і банківських установ. Відповідно в діяльність центральних банків закладені суперечності. З одного боку, центральні банки здійснюють операції, які приносять дохід, з іншого – метою проведення операцій є не отримання доходу, а забезпечення системи регулятивного впливу на банківську систему.

Правовий статут Національного банку України та його функції змінювався відповідно до формування законодавчо-нормативної бази, яка регулює його діяльність. НБУ було наділено владними та правовими повноваженнями, згідно з якими він є самостійною юридичною особою, майно якої відокремлено від майна держави і яким може розпоряджуватись як власник. НБУ може здійснювати операції, які приносять дохід, проте він не є комерційною організацією.

У процесі прийняття правових актів визначались основні завдання діяльності НБУ та взаємовідносини з органами державної влади, формування основного капіталу, призначення і звільнення керівних органів. Основні положення правового статусу НБУ та банківської системи бірж визначено в Законі України "Про банки та банківську діяльність" прийнятого Верховною Радою 20 березня 1991 р.

Згідно із цим законом, в Україні було запроваджено дворівневу банківську систему, яка складається з НБУ (перший рівень) та комерційних банків (другий рівень). За НБУ було закріплено роль центрального банку, емісійного центру та покладено функції в проведенні єдиної державної політики у сфері грошового обігу та зміцнення курсу національної грошової одиниці, розпочався процес управління монетарною сферою, а також створення та управління національної грошової системи (рис. 1).

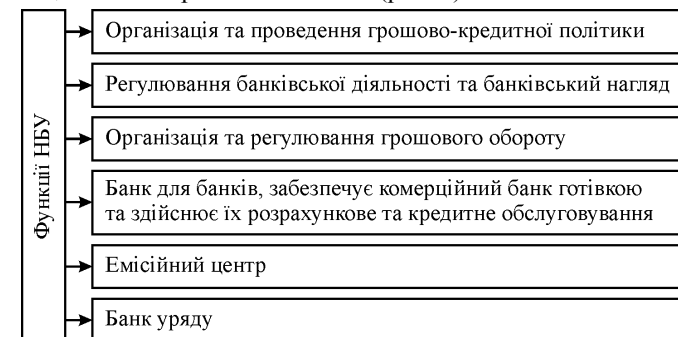

Рис. 1. Традиційні функції НБУ

У 1996 р. в Конституції України було закріплено основи правового статусу НБУ як центрального банку з правом законодавчої ініціативи у Верховній Раді. Закон "Про національний банк України" було ухвалено 30 травня 1999 р. [10]. У законі було посилено незалежний статус НБУ від органів державної влади в межах проведення грошово-кредитної політики та підвищення відповідальності за вирішення макроекономічних проблем. Основними пріоритетами було визначено підтримання сталості національної валюти та забезпечення стабільності функціонування банківської системи.

Згідно із законодавчо-нормативними актами, було сформовано систему управління НБУ та його функції, яка могла б збалансувати інтереси всіх учасників процесу управління. На рис. 2 подано структуру органів управління НБУ та їх функції.

Рис. 2. Структура органів управління НБУ та їх функції

Проте, як свідчить досвід діяльності НБУ, традиційні функції його діяльності вже перестали відповідати потребам забезпечення стабільності національних грошей [3]. Пряме таргетування інфляції, до якого прийшли більшість центральних банків, у сучасних економіках потребує розширення сфери впливу НБУ на інших учасників монетарного процесу. Однак сформувалась думка, що за своїми можливостями центральні банки вже вичерпали свій потенціал і тому мають бути реформовані. Відповідно, частина функцій з нагляду та регулювання банківської системи має бути передана новоствореним органам управління [6].

Висновки. Центральні банки тривалий період вважались однією із найбільш надійних складових механізму державного регулювання економіки та монетарної сфери. Проте поступово втратився високий кореляційний

зв'язок між основним об'єктом регулювання (пропозицією грошей) та очікуваними результатами регулювання. В умовах посилення фінансової кризи не ефективні дії НБУ призвели до майже дворазового падіння курсу гривні. НБУ не може сформувати банківську систему, спроможну забезпечити інвестиційно-інноваційний розвиток економіки через доступні за ціною банківські кредити. Тому закономірним є перегляд функцій НБУ, які вже не відповідають потребам прискореного розвитку.

Існують альтернативні погляди. Обґрунтовується доцільність розширення функцій НБУ для забезпечення їх більшої незалежності. Дедалі більшого поширення отримує підхід щодо необхідності реструктуризації банківської системи й обмеження функцій НБУ за контролем над комерційними банками і передачі їх новоствореним інститутам.

Література

1. Башнянин Г.І. Національна грошова система і проблеми формування номінальної і реальної вартості грошей / Г.І. Башнянин, Д.П. Богиня, В.С. Загорський, І.М. Копич // Фінанси України : журнал. – 1999. – № 1. – С. 3-10.
2. Гальчинський А. Стабільність гривні та проблеми її забезпечення / А. Гальчинський // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2004. – № 2. – С. 4-11.
3. Грищенко А. Концептуальні засади переходу до нової парадигми монетарної політики / А. Грищенко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2009. – № 2. – С. 31-41.
4. Дзюблук О. Проблеми забезпечення ефективності функціонування банківської системи / О. Дзюблук // Вісник Національного банку України : журнал. – 2005. – № 3. – С. 30-31.
5. Козюк В. Політика Федеральної резервної системи та європейського центрального банку: порівняння з позицій сучасної монетарної теорії та проблема глобалізації / В. Козюк // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 65-76.
6. Науменкова С.В. Формування нової фінансової архітектоники: основні питання та важливі виклики для України / С. Науменкова // Вісник Національного банку України : журнал. – 2010. – № 1. – С. 8-13.
7. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф.С. Мишкін : пер. з англ. – К. : Вид-во "Основи", 1998. – 963 с.
8. Закон України "Про національний банк України" від 20.05.1999 р., № 679-XIV // Законодавчі і нормативні акти банківської діяльності. – 1999. – Вип. 7. – С. 3-23.

Носов А.Ю. Функции Национального банка Украины в условиях углубленной трансформации украинской экономики

Исследовано развитие функций НБУ в условиях трансформации экономики Украины. Исследованы традиционные функции НБУ, их реальное исполнение, а также эффективность. Проанализирована способность НБУ обеспечивать стабильность денег. Предложены основные направления изменения функций НБУ для повышения стабильности денежной системы.

Ключевые слова: центральные банки, денежная система, деньги, государственное регулирование, трансформационная экономика.

Nosov O.Yu. Functions of NBU under conditions of deepened transformation of the economy of Ukraine

Development of functions of NBU under conditions of transformation of the economy of Ukraine is studied. Are suggested the main directions of the change of NBU functions for increasing the stability of the monetary system.

Keywords: central banks, money, monetary system, state regulation, transformation of the economy.